

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музичного мистецтва**

**ВПЛИВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ НА РОЗВИТОК
ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА – МУЗИКАНТА**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: здобувачка 4 курсу 13-441 гр.

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійної (наукової)

програми Музичне мистецтво

Верещак Валерія Анатоліївна

Керівник кандидатка

мистецтвознавства, доцентка

Чехуніна А.О.

Рецензент докторка педагогічних наук,
професорка Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
Стратан-Артишкова Т.Б.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Феномен народної пісні у вітчизняному мистецькому середовищі	6
1.1. Феномен пісенної фольклористики в українському національно-культурному середовищі.....	6
1.2 Місце народної пісенної творчості у сучасній мистецькій освіті.....	13
РОЗДІЛ 2: Формування фахової компетентності педагога-музиканта засобами народної пісенної фольклористики	19
2.1 Народнопісенна творчість як засіб розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.....	19
2.2 Методичні засади вивчення пісенної фольклористики у процесі підготовки педагога-музиканта.....	23
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема підготовки кваліфікованих кадрів являється одним з ключових викликів, що зберігає свою актуальність в царині сучасної мистецької освіти. За для формування виразної національної характеристики професійної діяльності музикантів-педагогів, вкрай важливим моментом вважається цілеспрямоване й планомірне залучення у формат підготовки здобувачів, комплексу чинників, що виконують роль провідників національної ідеї і водночас дають змогу освоювати необхідні професійні компетенції на належному рівні. Аналізуючи довготривалий розвиток української культури, таким чинником, без перебільшення, можна вважати народнопісенну творчість. Остання завжди виступала носієм національного світогляду, трансливала переживання й надії народу, вказувала на багаторічний досвід традиційного виховання з необхідною для цього духовністю, рівнем моралі та, характерним для українців, набором традиційних цінностей.

Водночас професійна підготовка педагога-музиканта, що ґрунтується, у тому числі, на вивченні й дослідженні народнопісенного базису безумовно сприятиме активному зростанню рівня національної культури та підвищенню рівня патріотизму як серед випускників мистецьких факультетів, так і серед їх потенційних вихованців.

Не дивлячись на значну роль пісенної фольклористики в освітньому процесі та її значення у ході українського націєтворення, існує гостра проблема, пов'язана з комплексною інтеграцією масиву народної творчості у навчальний процес, в межах мистецьких факультетів ВНЗ. Закономірно, що одним з пріоритетних завдань являється вдосконалення системи музичної освіти, а результат має характеризуватись більшим рівнем залучення народної творчості та використанням фольклору як об'єктивного чинника підвищення інтересу до народних музичних традицій.

Питання взаємодії мистецької освіти та народної пісенної традиції досить давно знаходяться в полі наукового інтересу багатьох дослідників. Грунтовний аналіз теоретичної бази дозволяє виділити окремі доробки, в межах яких порушується актуальна проблема, зокрема: педагогічні дослідження В. Антонюк [2], Я. Герасим [3], З. Гнатів [4], Л. Соколової, А. Іваницького [9], В. Кузьмічової [14], Л. Бабенко, А. Ковбасюк [16], І. Шередько [29], О. Шпортун [30-33], Г. Швидків [28] Г. Шевченко та ін.

Досить важливе місце у дослідження питання особистісного виховання засобами народнопісенної творчості посідають праці О. Дея [8], Г. Стулової [23], О. Олесюка, М. Стельмаховича, Т. Пляченко [21], М. Дмитренка, О. Смоляка тощо.

Загалом, наявний стан розробки даної проблеми зумовлює необхідність формулювання відповідної теми дослідження – **«Значення української народної пісні у розвитку фахової компетентності майбутнього педагога-музиканта»** та цілком підтверджує її актуальність, з урахуванням вищевказаних аспектів.

Мета дослідження – окреслити значення української пісенної фольклористики у процесі розвитку фахової компетентності здобувачів музично-педагогічної освіти;

Згідно сформованої мети, можемо визначити наступні **завдання** дослідження:

1. охарактеризувати феномен пісенної фольклористики в українському національно-культурному середовищі;
2. визначити роль народної пісенної творчості в сучасній мистецькій освіті;
3. дослідити питання народнопісенної творчості як засобу професійного розвитку майбутнього фахівця;
4. розглянути методичні засади освоєння пісенного фольклору у процесі фахової підготовки педагога-музиканта;

Об'єктом дослідження являється народнопісенна спадщина українського народу;

Предмет дослідження: пісенна фольклористика як важлива складова розвитку професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта;

У ході дослідження використовувались загальнонаукові **методи**, серед яких:

- Теоретичні (синтез, аналіз, узагальнення, пояснення та класифікація);
- Емпіричні (опис);

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали, викладені в межах даної роботи можливо використовувати у якості додаткового матеріалу для підготовки реферативних повідомлень, лекційних занять, або ж під час підготовки до практичних чи семінарських занять. Окремі положення дослідження можливо використати для створення методичних розробок, рекомендацій тощо.

Структура роботи – робота складається зі вступу, двох розділів (по 2 підрозділи в кожному), висновків, списку використаних джерел (35 позиції) та містить 36 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ФЕНОМЕН НАРОДНОЇ ПІСНІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ МИСТЕЦЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Феномен пісенної фольклористики в українському національно-культурному середовищі

Важливе місце у довготривалому розвитку людської спільноти продовжує відігравати творчість, яка в усі часи виступала важливим інструментом відображення оточуючого, власної культури та досвіду для майбутніх поколінь. Практично кожен з відомих видів мистецтва сучасності бере свій початок саме з народної творчості (театр, музика, поезія, танок, проза тощо).

Збірною назвою для більшості проявів народної творчості являється поняття *фольклор*. Фольклор (від англ. folk-lore – «народна мудрість») – це художня колективна творча діяльність народу, яка зберегла в собі його знання про життя, природу, світогляд, давні традиції, уявлення та переживання [8, С. 12-19].

Дослідження розвитку музичного мистецтва України дозволяє дати визначення народній пісні як одному з найбільш важливих елементів нашої культури, що бере свій початок з давніх часів. Саме пісенна фольклористика являється одним з найбагатших й найкращих проявів духовних особливостей нашого народу. Образність народної пісенної творчості відображає широке поле ментальних особливостей народу, зокрема: риси характеру, побут, переживання й почуття. Виходячи із зазначеного – виключну цінність народної пісні у процесі формування естетичних уявлень в свідомості давніх українців важко переоцінити.

Народна пісенна фольклористика, яка характеризується яскравим змістом й визначною мелодійністю чітко відображує довгий й тернистий

історичний поступ українців, надії та сподівання народу. Розвинені форми побутових обрядів безкомпромісно включили до свого складу спів, а з історичних досліджень ми знаємо про кобзарів і бандуристів, лірників, що вели мандрівний спосіб життя, переміщуючись між селами й містами і виконували пісні, де зображували тяжку долю і сподівання поневолених українців [17].

Характерною рисою для феномену української пісенної фольклористики в середовищі вітчизняного культурного простору являється унікальний, широкий за образністю та витонченістю поетичний матеріал, що відбиває національну ознаку, яка «...завжди є однією з основних у словесно-змістовної конструкції опису будь-якого музичного явища» [27, с.88]. Насичений поетичний зміст здатен розкрити багатогранну картину народного життя, красу навколишньої природи, сподівання та переживання окремої людини, змалювати давні традиції та триб життя, культурну специфіку, обожнювання сил природи, краси навколишнього і т. д. Художньо-образний зміст пісень яскраво відображує зв'язок з язичницьким минулим наших предків – «ясне сонце, яскравий місяць, дрібні зірки й дощик». Іншим гучним мотивом являється прагнення національної свободи і заклик до боротьби за незалежність [12, с. 48].

Багатовимірний потенціал народної пісенної творчості, який завжди привертав увагу дослідників народного мистецтва, безпосередньо залежить від рівня інтегрованості останнього у національний триб життя, його антропологічні й онтологічні вектори розвитку. Зокрема, культурна синкретичність разом з первинним світосприйняттям, що поєднують у собі повсякденне життя й матеріальна культура, релігійні вірування, традиції, обряди й церемонії, унікальна ментальність, парадигма мислення (зокрема й музичного та поетичного) фактично відігравали ключову роль у процесі формування феномену народної пісні, яка увібрала в себе чисельні культурні сегменти.

Світосприйняття українців, відображене в народному пісенному фольклорі містить у собі комплекс соціально сформованих і сталих варіантів, серед яких:

1. мовні елементи, так званій «текстовий код», що постає у вигляді окремих лінгвістичних версій;
2. засоби й способи виконання;
3. сталість музичного тексту, подібна до вербальної лінійності;
4. національна інтонація та діалектика, суміжна для народної мови й музики, що зближує одне явище з іншим;

Осмислюючи вищезгаданий культурний базис, з урахуванням контексту сучасності, можемо розуміти пісенну фольклористику як своєрідну єдність слів, музики та особливої манери виконання. До того ж, ігнорування одного з вказаних компонентів сучасні виконавці ризикують отримати неповне або ж невірне розуміння суті та значення української народної пісенної творчості як широкого культурно-естетичного феномену. Це і збільшує складність інтерпретації масиву народнопісенної творчості в сучасному контексті та безумовно підвищує її важливість для збагачення національної культури [12], [28, с. 49].

На сьогодні українська народна пісня в мистецькому середовищі сприймається як невід'ємний соціально-художній артефакт, який безпосередньо впливає на вітчизняну культурну естетику та подальші перспективи її розвитку. У попередні періоди розвитку української музичної культури, загальний контекст народної пісні співпадав з тими соціальними обставинами, у яких вона зростала, а функціональний потенціал передбачувано змінювався в залежності від соціально-економічного або ж політичного контексту. Зазначене вказує на взаємовплив культурної та соціальної обстановки і появу, розвиток та поширення народної пісенної фольклористики в національному культурному просторі. При більш детальному дослідженні сучасних

реалій розвитку народнопісенної творчості, розуміємо, що остання активно змінюється під впливом актуальних соціальних, культурних або ж політичних чинників і стає залежною від рухливих обставин повсякдення, та від суб'єктивного розуміння і відтворення кожної окремої пісні.

У такому разі виконавця можна назвати рекреатором, який цікавиться певним контекстом та намагається пов'язати з ним виконання. Він володіє естетичним смаком, який може бути сумісним або ж дисонувати з традицією і розумінням фольклору. Крім того, він, пропонуючи власну інтерпретацію, змінює виконання пісні, якою цікавиться, і може йти всупереч значенню її оригінальної версії, вважаючи його архаїчним, застарілим або просто нудним [31]. При цьому, власна інтерпретація, що представляє відхід від усталеної моделі зберігає «... образ, зміст і сутність, об'єктивну логіку форми, <...> але змінює його в деталях» [6, с. 193].

Таким чином, пісня набуває нового значення у видозміненому контексті або отримує новий шар інтерпретацій навколо старого базису. Усе це створює середовище, в якому зменшується кількість можливостей для спонтанного співу, а з'являється все більше можливостей для публічних виступів. Нерідко для подібної стилізації характерне «глибинне взаємопроникнення елементів фольклорного та акторського, яке часто супроводжується виокремленням оригінального музичного тексту, що має генетичну спорідненість із народнопісенним мелосом» [23, с. 129].

Фольклор можна розглядати як відтворення оригінальних або адаптованих матеріалів, взятих із повсякденного життя. Останній зазвичай базується на застарілі форми і може бути знайдений лише в архівах чи артефактах. Однак існує також інший тип фольклору, який виникає за зусиллями тих, хто бажає захистити існуючі фольклорні зразки в їхньому природному середовищі з метою зберегти або розвинути їх. У

цьому випадку виникають питання щодо того, як у ході імітації виконавці народної пісні як мистецтва традиційного минулого свого регіону однаково модифікують її, беручи участь у творчому процесі. У том випадку коли вони не знаходять або не відчують "душі" конкретного пісенного твору, вони намагаються "доповнити" її сучасною стилізованою формою співу. Подібні об'єкти імітації пісенної фольклористики традиційно іменують фольклоризмами [32, с. 518].

Так, можна згадати пісню "Ніч яка місячна" у виконанні таких митців як Олег Винник, Дмитро Гнатюк, хор імені Г. Верьовки, Квітка Цісик тощо. Очевидно, що окремі приклади – це є не що інше як фольклорними із зміненими рисами, оскільки подібні інтерпретації орієнтовані на імітацію оригіналу в нових соціокультурних умовах та адаптацію до естетичних смаків, які переважають у в сучасності. Їхнє художньо естетичне значення відрізняється не тільки виразним стилем колективного або ж індивідуально виконання, а й виконанням поставленого суспільного запиту. Таким чином подібні варіації відрізняються від більш автентичного виконання М. Лисенка або ж М. Старицького, кобзарів Андрія Волощенка й Василя Овчинникова [28, с. 81].

У сучасному музикознавстві існують щонайменше три типи наслідування пісенній фольклористиці, що покликані її відтворювати й реанімувати, зокрема:

1. музична адаптація (musical adaptation);
2. відтворення (re-creation);
3. літераризація (literarization);

Згадані процеси покликані інтегрувати народну пісню до нового музичного, рекреативного й літературного середовища, інтерпретуючи її згідно слухацьких уподобань або ж стильового ухилу виконавців. У випадку коли подібні виступи не мають комерційної основи, як правило

відтворення автентичного твору має кращий ефект, у той час як музична адаптація та літераризація на сьогодні вже належать до "високої культури" і тому довчить часто мірою трансформують фольклор [20, с. 35]. Не дивлячись на зміни яких набуває автентична пісенна фольклористика у виконанні сучасних вокалістів та музикантів, традиційна музика так чи інакше більше насичує наше життя і популяризується в суспільстві. Без перебільшення можна стверджувати, що наразі рівень популяризації народнопісенної творчості досяг не аби якого рівня, враховуючи сучасні реалії та суспільно-політичні процеси загальнодержавного та міжнародного характеру.

Трансформація фольклорної пісенної творчості стосується не тільки виконавських уподобань та загальної повістки в мистецькому середовищі. Велика роль у цьому процесі належить саме слухацькій аудиторії. В умовах коли, сольний спів на сьогодні являється частиною великої індустрії, аудиторія перетворюється із групи активних слухачів, що часто безпосередньо бер участь у співі на середовище пасивних реципієнтів, які виключно слухають виступ. Таким чином, пісенна дія позбавлена важливої складової, що забезпечує їх автентичність й унікальність, своєї ключової характеристики – участі усіх присутніх.

Якщо у фольклорному виконанні беруть участь лише співаки, що виступають у ролі народних музикантів, то це є лише імітацією хору чи художнім відтворенням народних пісень. Якщо ж виконавці залишаються вірними народній традиції і не змінюють її згідно з тенденціями сучасності - це дозволяє їм відновити автентичну специфіку народні пісні. Таким чином, пісні можуть виконувати свою головну культурну функцію - художню, але також зберігати і виховний потенціал.

Так, І. Шередько звертає увагу на те, що народна пісня має значний потенціал у процесі патріотичного виховання та формування національної свідомості українців. До прикладу, такі пісні як «Ой по під гай зелененький» (або ж Пісня про Довбуша), «Виступали козаченьки»,

«Ой Морозе Морозенку», «Їхав козак за містом» покликані побуджувати самосвідомість слухачів. Дослідниця згадує: «Із захопленням і гордістю школярі виконують відомий твір – «Ой у лузі червона калина». Згаданий приклад фольклорного твору, який свого час слугував гімном Легіону Українських Січових стрільців, на сьогодні слугує символом незламності українського народу перед обличчям російської агресії» [29].

Вивчаючи широкий масив народнопісенної творчості, ми маємо змогу не тільки поглибити власні знання в царині краєзнавства та етнології, а й пізнати історичну специфіку розвитку того чи іншого регіону й відкрити для себе культурне ядро української нації. Народні пісні безумовно розвивають почуття причетності до національної культури, формують етнічні, національні настанови, «...що визначаються в готовності сприймати різні національні та міжетнічні вияви» [25, с. 55], а також формують розуміння важливості Батьківщини, уявлення її цінності тощо.

Подібні тези наводить і О. Кузьменко. Характеризуючи історію виникнення й популяризації фольклорної пісні «Ой у лузі червона калина», дослідниця зазначає, що «загальна важливість ключових образів даної пісні сприяє виявленню національної ідентичності сучасних українців, що стоять на шляху боротьби за власну свободу й ідентичність» [13, с. 706].

Таким чином, можемо підсумувати, що на сучасному етапі українська народнопісенна фольклористика існує в основному в двох формах, де *перша* – це архаїчне явище, що характеризується справжніми польовими записами і камерними виступами як сольних виконавців так і фольклорних груп для досить обмеженої слухацької аудиторії, чим забезпечує збереження власної ідентичності. У той час *друга* існує на фоні численних естетичних та неестетичних перетворень, трансформуючись у своєрідний об'єкт як творчих так і квазі-творчих варіантів. У той же час, розуміючи загальний контекст, та культурно-естетичний вимір існування

сучасної народної пісні, можемо дійти висновку, що автентична творчість зберігається виключно за умови використання останньої як частини обрядів та архаїчних звичаїв, виключаючи наявність зовнішнього впливу.

1.2 Місце народної пісенної творчості у сучасній мистецькій освіті

Розглядаючи категорію загальнонаціональних культурних здобутків й цінностей, поряд з мовою, прикладним мистецтвом, живописом, архітектурою, одне з центральних міць належить саме українському фольклору. Кожен куточок української землі пишається своїм внеском у скарбницю народної спадщини. Народна пісня виступає одним із найпопулярніших жанрів музичного мистецтва, де відбивається світогляд народу, його морально-етичні та естетичні цінності, педагогічний дух, а також великий досвід у вихованні у душі високої духовності та моралі. Тому українська народна пісня виступає не лише як основний матеріал на музичних уроках в школах та закладах початкової мистецької освіти, а й надає значний внесок у формування фахової компетентності здобувачів музично-мистецької освіти.

Суттєвим елементом виховання творчої особистості педагога-музиканта є рівень його заглиблення в культурний спадщину свого народу. Цінності пісенного фольклору не лише відображають виховні завдання модерного суспільства, але й інтегруються у навчальний процес підготовки майбутніх педагогів. У рамках Державної національної програми "Освіта" (Україна ХХІ століття) передбачається створення умов для професійної вільності, творчого пошуку та ініціативи педагогів, що сприяє прискоренню суспільного впровадження та відбору педагогічних нововведень [14, с. 32].

Народнопісенна культура в усі часи вважалась невід'ємною складовою життя українського народу. Свідченням цього є жанрове

багатство народної музичної творчості що позначається: думами, баладами, піснями-хроніками, ліричними та побутовими, жартівливими, колисковими, мелодіями танцювального характеру та їх приспівками, коломийками, козацькими баладами, рекрутськими піснями, чумацькою творчістю, творами про панщину а також про неволю та боротьбу тощо.

Структура, мелодійний ряд, ритм та зміст народних пісень можуть відображати особливості конкретного регіону, де було створено пісню. Федір Колесса, український фольклорист та композитор, вважав, що серед усіх проявів народної творчості найбільш характерною для духу українського народу являється його національна музика. "Український народ, з природженим тонким музичним відчуттям та надзвичайною любов'ю до співу, виражає у музиці свої найглибші переживання та почуття," підкреслював він [15, с. 283].

У галузі сучасної педагогіки виникає проблема формування фахової компетентності здобувачів вищої мистецької освіти, являється однією з ключових, оскільки потужний музичний потенціал українців, що розвивався упродовж століть і наразі виявляється достатньо масивним. Ця являється ключовою, мотивуючи до нового, більш глибокого підходу до музичного виховання та навчання майбутніх музичних педагогів. Використання пісенно-обрядового фольклору у навчально-виховному процесі було обговорено в минулому видатними педагогами, такими як М. Леонтович, О. Духнович, М. Вербицький, М. Лисенко, М. Максимович, П. Сокальський, Д. Січинський, С. Русова, К. Стеценко, К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші. Ця тема залишається вкрай актуальною й на сучасному етапі розвитку вітчизняного мистецтва, потребує ґрунтовного теоретичного дослідження [12].

Використання народних пісень у справі музично-естетичного виховання молоді було важливим досягненням музично-педагогічної думки в Україні в кінці XIX - на початку XX століття. У цей період українські митці та вчені розглядали народну пісню як основу культури

повноцінно розвиненої особистості, як джерело духовної культури народу.

Зразки народнопісенної творчості часто виступали засобом естетичного виховання, що дозволило широко втілювати згадану ідею у спадщині видатних педагогів та освітян. Під народно-пісенною культурою розуміється складне та багатоаспектне явище, через яке зберігаються й доповнюються ментальні цінності українського народу, передаванні з покоління в покоління через пісню та її соціальне функціонування.

Микола Лисенко відіграв важливу роль у формуванні естетичного смаку у молодого покоління. У своїх навчальних матеріалах для шкіл він використовував найкращі зразки української пісні. Естетичні аспекти також були важливою складовою педагогічної спадщини Ф. Колеси. У свою чергу Микола Леонтович – палкий прихильник народнопісенної творчості, завжди наголошував на виключній важливості пісенної фольклористики в середовищі музично-естетичного виховання молоді як найбільш правдивого виразу естетичної сутності життя. Митець вважав, що виконання народних пісень допомагає вихованню в учнів тонкого естетичного почуття й розвиває оригінальний художній смак, водночас зміцнюючи музичну та слухову пам'ять [15].

Кирило Стеценко, розробляючи методичні основи музичного виховання в Україні, акцентував увагу на великому виховному значенні співу у процесі формування духовного базису дитини. Шляхом вивчення вітчизняної пісенної фольклористики, студенти поступово починають осмислювати різноманітні аспекти музичного твору, включаючи жанр, зміст, характер, ідеї, форму, зокрема і його історичний контекст та еволюцію.

У той же час варто підкреслити, що визначення терміну "пісенно-обрядовий фольклор" дослідник, мистецтвознавець і фольклорист А. Іваніцький розглядав широко, вказуючи, що фольклор не лише

охоплює різноманітні види народного мистецтва, але і містить в собі моральний, естетичний, правовий та світоглядний досвід, накопичений численними поколіннями [9].

Тож, звернення до фольклору є ключовим чинником у процесі формуванні світогляду майбутнього музиканта-виконавця або ж педагога, сприяє розвитку його національної свідомості, «..художнього (художньо-образного, музичного) мислення» [26, с. 90], та усвідомленню того, що фольклор є не просто частиною історії народу, а й його культурною спадщиною, оскільки він «...здатен відображувати у свідомості слухачів сукупність культурних цінностей, закладених під час створення музичного твору» [26, с. 90]. Виховна цінність народної музичної творчості полягає в її здатності формувати поведінку, почуття, емоції, характер та загальнолюдські ідеали. Моральна цінність полягає в тому, що через образні музичні твори народнопісенна спадщина передає духовність та моральні норми, сприяючи усвідомленню загальнолюдських норм поведінки та формуванню стереотипів й звичок. Фольклор також має естетичну цінність: активне сприйняття та розуміння української пісенної фольклористики сприяє розвитку творчого потенціалу та формуванню високодуховної особистості [9].

Поєднання репродуктивної та творчої діяльності у фольклорі сприяє формуванню розвиненої особистості. З цього робимо висновок, що креативна цінність фольклору проявляється у всіх жанрах українського музичного фольклору та в усіх формах художньо-творчої діяльності, таких як сприймання, відтворення і виконання.

Розвиток національного спрямування й самосвідомості у студентів музично-педагогічного напрямку навчання тісно пов'язане з подальшим розвитком середовища музичного виховання учнів шкіл [28, с. 51]. Саме тому з метою організації максимально ефективної підготовки випускників музично-педагогічних факультетів важливо використовувати матеріали українського пісенно-обрядового фольклору

не лише у системі їх професійної підготовки, але й безпосередньо у навчальних закладах. Розуміння взаємозв'язку між вивченням студентами української народної пісенної культури та вихованням у них національної самосвідомості вимагає систематичного та послідовного включення цінностей українського народного фольклору у зміст музично-педагогічної освіти. Ключовими компонентами згаданої системи являються:

- Грунтовне вивчення та інтеграція до навчального й виховного процесу спецкурсу "Українська народна музична творчість", очевидно сприяє ефективному вивченню відповідного музичного матеріалу. У першу чергу це інтенсифікує процес якісного засвоєння здобувачами освіти зразків народної пісенної культури та полегшує процес усвідомлення її пізнавальних, виховних, розвиваючих та культурних функцій;

- Урізноманітнення складу «класичних» навчальних дисциплін музично-педагогічного спрямування масивом зразків української пісенної фольклористики (історія української музики, хоровий клас, хорознавство, сольфеджіо, диригування, гармонія, постановка голосу та аналіз музичних форм, а також основні й допоміжні музичні інструменти, методика музичного виховання тощо);

- Широке застосування української вокальної фольклористики студентами під час «позакласного» часу: у виконавській діяльності (солісти, хори, ансамблі), роботі наукових гуртків, художніх колективів, фольклорних практиках, власній реалізації в середовищі музичної творчості, дослідженнях науково-педагогічного спрямування, конкурсах на визначення кращого варіанту виконання української народної пісні, діджитал презентаціях досліджуваних творів тощо [31, с. 73].

- Засвоєння студентами професійної техніки й методики музично-естетичного виховання дітей в межах школи на глибоко

національних засадах, у тому числі й за програмою поглибленого опрацювання учнями початкових класів зразків національної народнопісенної творчості;

- Залучення студентів до процесу інтеграції цінностей української пісенної фольклористики в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи під час виконання завдань педагогічної практики та у проведенні музично-виховної роботи з учнями;

Таким чином, система усебічного й послідовного насичення змісту мистецької освіти цінностями національної пісенної фольклористики, покликана забезпечити позитивні зрушення щодо ключових показників національної свідомості майбутніх фахівців, зокрема й почуття національної свідомості та ідентичності. Педагогічна культура студентів-музикантів характеризується інтернаціональністю – своєрідним інтересом до народної музики, що доводить актуальність даного питання.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПІСЕННОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

2.1 Народнопісенна творчість як засіб розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця

Не аби яка відповідальність належить педагогу-музиканту, який у процесі власної професійної діяльності відповідає за досить складний й важливий процес – якісне виховання молодого покоління свідомих українців. Використовуючи цілий комплекс засобів музичної культури, педагог-музикант здатен ефективно формувати національну свідомість підрастаючого покоління, здійснюючи вплив не як на інтелектуальну так і на емоційну сферу особистості.

Загалом, пісня являється своєрідним методом ідентифікації на рівні підсвідомості. З цих причин можемо наголошувати на тому, що роль пісенної фольклористики у розвитку професійної компетентності педагога-музиканта можна вважати вкрай високою. У першу чергу це зумовлено загальним сенсом професійної діяльності майбутнього фахівця, якій притаманна оригінальність й неповторність, що зумовлено специфікою формування професійного еталону викладача музичного мистецтва в межах національної школи.

Професійна підготовка студентів мистецького професійного спрямування полягає в цілісному підході до навчання та вихованні із залученням національних традицій фольклорної музики, особливо народнопісенного мистецтва, адже саме цей елемент вітчизняної спадщини формує один із важливих і значущих складових компонентів національної культури та духовного життя народу. Д. Кабалевський

називав народні пісні й танці "своєрідною енциклопедією життя народів світу" [5, с. 18].

На думку дослідниці О. Шпортун, формування індивідуальних рис у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва, або ж музиканта-педагога, являється комплексним, складним процесом, успішність й результативність якого чітко залежить від виконання ряду педагогічних умов [30], [32].

Необхідно зазначити, що педагогічні умови – це певний набір обставин, які поліпшують прояви педагогічних закономірностей. Подібна діалектика пояснює дійсне та можливе в навчальному й виховному процесах. З цього маємо, що реальна можливість адміністрування навчального процесу шляхом організації позитивних та видалення негативних педагогічних умов й факторів.

Виходячи із вказаних факторів, що безпосередньо стосуються становлення індивідуального формату професійної діяльності педагогів-музикантів протягом їх підготовки, можемо виокремити наступні відповідні педагогічні умови формування:

- Інтенсифікація музично-виконавської діяльності здобувачів музично-педагогічної освіти із залученням широкого використання народнопісенної творчості;
- Створення етнокультурного освітнього середовища в процесі навчання;
- Стимулювання усіх проявів творчого потенціалу студентів під час їх інтеграції;
- Педагогічно доцільне використання пісенної фольклористики в усіх відомих видах фазової підготовки педагога-музиканта.

Аналіз музично-пісенного матеріалу фольклорної спадщини дає змогу дійти висновку, що останній, розвиваючись у тісному взаємозв'язку

з особливостями мовної культури, нагромадив свою інтонаційну специфіку, що вирізняється високою художністю, розмаїттям способів вираження, оригінальними музичними образами, відображенням різноманітних почуттів і настрою людини, пов'язаних із навколишнім середовищем і дозволяє використовувати його для професійного навчання студентів-музикантів.

Е. Карпова згадує, що безпосередня якість педагогічної діяльності здатна провалитись з часу набуття нею статусу професії. Завершуючи процес професійного оформлення, педагогічна діяльність може розумітись як нове трактування що зумовлює необхідність підпорядкування особистої свідомості та реалізацію власних можливостей як суб'єкта праці. Розвиток останньої безпосередньо зумовлений низкою об'єктивних зовнішніх обставин так і внутрішніх, особливими особистісними орієнтаціями та її потребою у втіленні власної індивідуальності у ході здійснення власної музично-педагогічної діяльності [10, с. 20].

Крім того, згідно тверджень авторки процес особистісного формування так чи інакше пов'язаний з активним впливом соціокультурного середовища, де важливе місце належить саме системі освіти. Найбільш актуальним дане твердження являється у відношенні до вищої освіти, оскільки саме тут людина досить часто опиняється не тільки в навчальному просторі а й перед завданням професійної діяльності. Проте, найбільш важливе виявляється в тому, що відбувається становлення суб'єкта як професіонала та особистості яка володіє чіткою громадською позицією [10].

Пісенний фольклорний матеріал, як один із найкращих зразків світової музичної культури, має значні виховні можливості й може успішно використовуватися як спосіб удосконалення національного виховання, підвищення ефективності традицій виконавського мистецтва. Виховне значення пісенної фольклористики зумовлене тим, що його зміст

несе реальне відображення життя народу, любові до Вітчизни (на прикладі кобзарського вокального репертуару тощо).

Згадана пісенна творчість цілком може бути дієвим способом професійної підготовки, безпосередньо впливати на світогляд, духовний розвиток, формування ціннісних орієнтацій студентів. Народна вокальна спадщина здійснює активний вплив на сферу моральних взаємин, сприяє вдосконаленню загальної культури, формуванню повноцінної самосвідомості.

Працюючи з фольклорним репертуаром, педагог часто стикається з регіональним стилевим різноманіттям і самих фольклорних текстів, і манери виконання, що є їхньою невід'ємною частиною. У цьому разі найефективнішою формою роботи буде опора на виконавські традиції свого регіону.

Не ставлячи за мету виключно оволодіння через виконавство різними місцевими стилями, можливо обмежитися їх слуховим сприйняттям, використовуючи фонограми. Закономірно, що не існує єдиних рецептів того, як саме інтегрувати в репертуар колективу фольклорний матеріал. Досить важливо, щоб у будь-якій формі звернення до народної творчості основним завданням було розуміння її специфічних стилевих і художніх властивостей. Цей аспект досить важливий і для студентства. Необхідно також виходити при цьому з виконавських особливостей фольклорного матеріалу. Слід відчувати й те, як працювати з художнім образом і драматургією фольклорних творів, аби логічно й послідовно звертатися до розкриття одвічних цінностей, схованих у його глибині, не ковзаючи лише по поверхні зовнішніх проявів [18, с. 256].

Уводячи в практичний репертуар творчих колективів вокальні твори різних народів, потрібно прагнути до виконання їх мовою оригіналу. Тоді пісня зберігає свій національний колорит і запам'ятовується надовго, до того ж спів різними мовами, побудованими на різних інтонаційно-музичних системах, розвиває музичні здібності та

художній смак. Фольклорне мистецтво має яскраво виражену дидактичну педагогічну спрямованість.

У процесі професійної підготовки на основі фольклорного мистецтва досягається комплекс художньо-творчого розвитку, усвідомлене сприйняття змісту музики та тексту пісень. Воно виражається в зацікавленому переживанні драматургії твору, у розумінні студентами своєрідності комплексу засобів художньої виразності, у здатності до аргументованих суджень про вивчені твори, в усвідомленні важливості ролі народної пісні в житті кожної людини. Як показує практика, естетичний рівень сприйняття народного мистецтва є передумовою та основою засвоєння змісту творів.

2.2 Методичні засади вивчення пісенної фольклористики у процесі підготовки педагога-музиканта;

Аналіз наукової літератури засвідчив, що розв'язанню окреслених проблем сприяє звернення до народно-пісенної творчості, яка сьогодні є "одним із найважливіших засобів подолання духовної інертності особистості, головною умовою її повноцінного розвитку, запорукою успішної соціалізації та адаптації до складних культурно-історичних умов" [24, С. 114-119].

Виховна цінність народної музичної творчості полягає в її покликанні формувати емоції, почуття, поведінку людей, риси характеру, ідеали, а моральна у формуванні головних моральних показників на основі яскравого образного змісту музичних творів [17, С. 189-193].

Український музичний фольклор характеризується потужним духовним потенціалом традиційної культури, яка є головним чинником морально-етичного оздоровлення, відродження національної самосвідомості. У ньому яскраво відображено традиційний ідеал виховання нашого народу, що втілюється у високохудожній образній

формі, доступній для сприйняття і розуміння навіть спеціально не підготовленим слухачам і глядачам [20, с. 55].

Музична спадщина українського народу, акумулюючи емоційний досвід поколінь, уособлює й передає ціннісне ставлення до світу через призму національної специфіки, тому вона є ефективним засобом виховання естетичної культури, а також патріотичних почуттів, громадянської позиції особистості.

Спираючись на результати теоретичну базу, та наявні в науковому полі педагогічні спостереження, було репрезентовано розповсюджену методикку опанування українського пісенного фольклору в процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Основним принципом побудови методики є її етапність і системність у роботі з пісенним фольклором, яка досягається методом концентричності.

Концентричний розподіл матеріалу в навчальному процесі реалізується за умов, коли відомий, вивчений і засвоєний матеріал доповнюється новим, невідомим, що дає змогу просуватись у ході навчання від легкого до складнішого, або ж від відомого, що вже має практичне застосування, до невідомого. Таким чином, окреслені етапи освоєння пісенного фольклору щороку повторюються в навчанні студентів і магістрантів на якісно новому рівні.

Перший етап позначено як особистісно-ціннісний, другий – когнітивно-мотиваційний, третій – творчо-виконавський. Метою *особистісно-ціннісного* етапу є формування цілеспрямованості свідомості студентів на осмислення значущості пісенного фольклору в процесі професійного становлення, формування вокальних навичок, накопичення особистого виконавського досвіду. На даному етапі здійснюється формування інтересу до опанування різноманітних пісенних жанрів українського фольклору та забезпечення можливості їх особистісно-ціннісного осмислення, а також збагачення уявлень

студентів про різноманіття жанрів, тем, образів, інтонаційного матеріалу типових для українського фольклору.

Формування інтересу до українського пісенного фольклору здійснюється на основі розширення поінформованості у згаданій царині, ознайомлення з якомога більшим масивом народної пісенної творчості у різних формах (прослуховування записів, відвідування концертів, особисте виконання педагога). Необхідною умовою є використання найкращих зразків українського національного мистецтва, що найяскравіше репрезентують різні пісенні жанри (календарно-обрядові, родинно-побутові, родинно-обрядові, епічні, трудові, танцювальні, ліричні пісні тощо). На цьому етапі реалізуються принципи: цілісності сприйняття музичного образу, діалогічності й прийняття та підтримки емоційних реакцій.

Розповсюдженим вважається використання методів бесіди, дискусії, евристичних тощо. За для найбільш ефективного результату, зі студентами слід обговорювати ключові розділи твору:

- типову тематику обраного жанру;
- визначення жанру через характеристику його основної функції, історію виникнення, розвитку, місця в сучасному мистецькому середовищі, позначення території побутування;
- приклади використання жанру в професійній музиці, місце його побутування, діалектичні особливості, музичну форму, драматургічний розвиток, співвідношення слів і мелодії, виконавські особливості.
- комплекс засобів музичної виразності, стильові особливості;

Евристичні методи дають змогу шляхом самостійного пошуку засобів виконавської виразності зробити для себе відкриття або ж знайти невідоме у відомому. Це має здійснюватися під контролем педагога.

Найбільш інтенсивно інтегрувати в методи першого етапу в навчальний процес необхідно зі студентами-початківцями.

Другий етап – *когнітивно-мотиваційний*. На цьому етапі збільшується сегмент самостійної роботи, розширюються практична й теоретико-аналітична сфери діяльності студента. Увага педагога і студента спрямована на формування і розвиток вокальних навичок емоційної сфери й виконавських умінь останнього.

До основних вокальних навичок Г. П. Стулова відносить такі: звукоутворення, співоче дихання, артикуляцію, навички емоційної виразності виконання, слухові навички [23, с. 173]. На даному етапі діють принципи вокальної педагогіки - поєднання і цілісність художнього й вокально-технічного розвитку студента, поступовість і послідовність у навчанні, використання індивідуального підходу до студентів (враховуючи рівень інтелектуального розвитку, музичної підготовки, тип голосу, фізичні можливості, психологічні аспекти).

Найефективнішими є такі методи:

1. концентричний (визначає вибір репертуару певного жанру та спрямований на розвиток голосу і його діапазону);
2. метод аналізу (забезпечує глибоке проникнення в сутність твору з метою розкриття художнього змісту і створення індивідуальної виконавської інтерпретації),
3. слухового контролю (забезпечує формування вокального слуху, що контролює всі процеси вокалізації);
4. фонетичний (розглядається як спосіб впливу на співочий голос і роботу голосового апарату за допомогою фонем, з ним пов'язаний розвиток дикції - правильне формування голосних і приголосних у різних поєднаннях: поступове переведення мовленнєвих голосних на співочі) та ін.

На всіх етапах педагогічної роботи зі студентами, у класі постановки голосу, народна пісня – невичерпне джерело, здатне задовольнити найбільш різноманітні, нагальні методичні завдання й вимоги. В. Антонюк, підкреслює важливість пісенно-фольклорного матеріалу у вихованні всіх типів голосів. Народні пісні утворюють «значну кількість виконавських установок під час постановки голосу, завдяки превалюванню «зручних», традиційних мелодійних оборотів, розрахованих на діапазон необроблених голосів» [2].

Перевагами використання українського пісенно-фольклорного репертуару для формування вокальних навичок є:

- мелодика українських народних пісень вирізняється інтонаційно-мотивною, метро-ритмічною різноманітністю, залежить від змісту та соціальної функції того чи іншого фольклорного зразка, жанру або ж виду та місця побутування;
- наявність різноманітного пісенного матеріалу (за жанром, тематикою, образністю, мелодикою, ритмічною організацією, темпом тощо), корисного для його системного використання з огляду на просування "від простого до складного";

Найбільш простими й зрозумілими за діапазоном, ритмом, застосованим звукорядом і структурою є календарно-обрядові пісні. За ними йдуть танцювальні мелодії та гумористичні пісні. Досить розвиненішими в середовищі мелодійної будови є історичні, побутові та ліричні пісні. Їхній звуковий діапазон буває більшим за октаву, синтаксис значно складніший, з очевидним ухилом в асиметрію.

Подібне розмаїття дає змогу послідовно розвивати співочий діапазон, уміння розподіляти дихання, активізувати вокальний слух тощо. Жанрове розмаїття дає змогу опанувати основні напрямки розвитку музичних форм, їхні характерні стильові особливості, а також впливає на

специфіку виконавської манери залежно від функціональності народно-пісенного фольклору та умов його побутування (у хаті, на вулиці тощо).

Наявність природного зв'язку фонетики української мови з манерою співу (полягає в єдності написання та вимови) й природнього зв'язку фонетики української мови з манерою співу (полягає в єдності написання та вимови, у генетичній взаємодії мовленнєвої й музично-речової інтонації).

Звучання української мови допомагає виявити художню самобутність вокальної музики, сприяє усвідомленню особливостей виконавських традицій та індивідуальних виконавських стилів [16, С. 117-122].

Природність мелодійних інтонацій дає змогу розвивати художній смак, ритм, емоційність, формувати вокальні навички, багатство та цілісність у поєднанні з визначеністю і конкретністю емоційно-образного змісту дає змогу проникнути в найрізноманітніші душевні та духовні мотиви стану людини, що допомагає формувати емоційну сферу студента, його чуттєвість, емпатію тощо. Безперечно, виконання українських народних пісень під час занять у класі вокалу без акомпанементу сприяє розвитку ладового слуху, відпрацюванню точності інтонування, виробленню навичок художньої інтерпретації.

Когнітивно-мотиваційний етап акумулює активні та пасивні види діяльності студентів, вирізняється набуттям певного досвіду роботи зі зразками пісенного фольклору, що дає змогу виявити тенденції інтересів і потреб. Для формування позитивної мотивації студента необхідно давати право вибору (репертуару, інтерпретації, виконавських засобів), використовувати нетрадиційні форми і методи роботи з урахуванням індивідуальних особливостей студента, створювати оптимістичний настрій, ситуації успіху, що породжує додатковий імпульс для руху в цьому напрямку.

Виконання має задовольняти очікування студента, він має відчувати якісне зростання у власному вокальному розвитку і тоді незначний інтерес до музичного фольклору переросте в потребу, що відкриває перспективи як духовного, морального, естетичного виховання, так і вокального.

Третій етап – *творчо-виконавський* є завершальним. На цьому етапі студентам надається можливість удосконалити рівень оволодіння художньо-інтерпретаційними вміннями на основі самостійного аналізу народної пісні, вибору виконавських засобів, створення сценічного образу. На даному етапі реалізуються наступні принципи [20]:

1. системно-освітньої спрямованості (забезпечує досягнення цілей навчання, системність, послідовність);
2. стимуляції творчої активності;
3. самостійності (слугує запорукою оптимального опанування пісенного фольклорного матеріалу).

У даному випадку доцільним буде використання таких методів: самостійно-пошукового, порівняльно-аналітичного, творчих завдань.

ВИСНОВКИ

Детально дослідивши специфіку української пісенної фольклористики та її важливу роль у підготовці педагогів-музикантів, можемо зазначити, що загалом народний фольклор в межах освітнього курсу чинить значний вплив на розвиток фахових компетенцій, морально-естетичні й патріотичні установки здобувачів. Зокрема, народна пісенна творчість дозволяє набути індивідуальній професійній стилістиці педагога-музиканта національно-патріотичних рис, досягти автентичної образності, виразності й безумовної значущості у контексті пріоритетних векторів розвитку українського суспільства в межах нашої держави. Несприятливі зовнішньо- і внутрішньополітичні обставини у поєднанні із загрозою для державності, зумовлюють зміщення вектору уваги в бік народного мистецтва як одного з головних чинників формування національної свідомості, патріотизму та культурної ідентичності народу

Тож, згідно поставлених завдань окреслюємо наступні висновки:

1. Народна пісня являється невід'ємною частиною вітчизняного національно-культурного середовища. Через пісенний фольклор нація здатна зберігати власні традиції та естетичну пам'ять. Безперечно, що популяризація народного мистецтва в культурному просторі сучасності, з урахуванням соціально-політичного контексту, досягла значних висот і велика кількість композиторів та виконавців для своєї творчості використовують відповідні мотиви. Глибокі традиції народнопісенної творчості, що характеризуються плавністю, відсутністю значних інтервалів, чіткою дикцією, відсутністю широкого звукової панорами, чистим інтонуванням, досить стриманою динамікою та загальною витонченістю, безпосередньо впливають на сучасне вітчизняне мистецтво.

2. У процесі історичного розвитку українська пісенна фольклористика набула виразних ознак, які на сьогодні дозволяють їй виступати оптимальним варіантом для розвитку й репрезентації як виконавських так і педагогічних здібностей майбутніх фахівців у царині музичного мистецтва. Народний пісенний фольклор як важливий дидактичний матеріал дає змогу сформувати потужний комплекс художньо-естетичних, виконавських та педагогічних знань, вмінь і навичок. Безумовна ментальна близькість для виконавця, технічка й фонетична зручність дозволяють максимально адаптувати подібний репертуар під широке коло музикантів. Таким чином, народнопісенна творчість являється важливою та невід'ємною дидактичною одиницею в межах теоретичних та практичних курсів в закладах вищої мистецької освіти.

3. У ході професійної музично-педагогічної підготовки, що відбувається, зокрема, на основі українського пісенного фольклору, майбутні фахівці досягають комплексного художньо-творчого й педагогічного розвитку, набувають свідомого сприйняття текстів й музики. Ознаками цього виступає зацікавлене переживання як драматургії твору, так і здатність майбутнього педагога-музиканта до аргументованих суджень щодо вивченого матеріалу, усвідомлення не аби якої важливості народної пісні в житті сучасної людини. Так, естетичний рівень сприйняття народного мистецтва закономірно виявляється передумовою та базисом засвоєння вокального та художнього-літературного змісту твору. Професійна підготовка на основі пісенного фольклору безпосередньо впливає на формування моральних ідеалів та розвиток національної свідомості. Так чи інакше, розуміння образності, ліричності, повчального змісту твору у поєднанні з вокально-технічною складовою являється потужним інструментом для здійснення педагогічної й виконавської діяльності.

4. Інтеграція української народної пісні в програму вищих навчальних закладів мистецького спрямування безумовно сприяє ефективному вирішенню широкого спектру завдань як естетичного так і духовного розвитку здобувачів освіти, інтенсифікує їх художньо-творчі здібності, виховує зацікавленість у культурних досягненнях нашого народу й активне долучення до джерел народного фольклору.

Отже, питання щодо формування й подальшого виховання професійної компетентності педагога-музиканта за допомогою активного залучення пісенного фольклору в навчальний процес зберігає свою важливість та актуальність. Безперечно, інтеграція цінностей національного фольклору в систему музично-педагогічної освіти усіяко інтенсифікує зростання рівня фахової підготовки майбутніх вчителів музики.

Проведене дослідження не вичерпує усіх проблемних запитань, присвячених ролі пісенного фольклору в сучасній мистецькій освіті, а перспективи подальших досліджень можуть стосуватись нових форм або ж методів інтеграції народнопісенної культури українців в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук О.В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. 137 с.
2. Антонюк В. Виконавські форми сольного співу: до питання різнопрофільних співацьких особистостей. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв: К., Укр. ідея, 1999. 24 с
3. Гарасим Я. Естетичні виміри народнопісенних жанрів: еволюційний аспект. Література. Фольклор. Проблеми поетики. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. С. 100–105.
4. Гнатів З., Сможаник О. Образно-символічна та інформаційна наповненість українських народних пісень (на прикладі «Гей, пливе кача по Тисині»). Молодь і ринок. 2014. № 12 (119). С. 80–83.
5. Горбенко О. Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2010. 21 с.
6. Гунько Н. О., Чехуніна А. О. Творчий розвиток майбутнього педагога-музиканта у процесі художньої інтерпретації вокальних творів. Педагогіка формування особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70, т. 1. С. 191-195. URL: http://pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/38.pdf
7. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К. : Райдуга, 1994. 62 с.
8. Дей О. Народно-пісенні жанри. К. : Музична Україна, 1977. 107 с.
9. Іваніцький А. Український музичний фольклор. Вінниця : Нова книга, 2004. 320 с.

10. Карпова Е.Е. Категория качества в теории и практике подготовки учителя к профессиональной деятельности: автор. дис. на соискание учен. степени доктора пед. наук : спец.13.00.08 «Теория и методика профессионального образования. М, 1994, 32 с.
11. Кияновська Л. Українська музична культура. Київ.: ДМЦНЗКМ, 2002. 178 с.
12. Крамська С. Г. Вітчизняна народнопісенна спадщина як фактор формування національно-музичної культури майбутнього вчителя музики. *Актуальні проблеми теорії музики та музичного виховання : збірник наукових праць*. К. : КДУКіМ, 1998. С. 47–50.
13. Кузьменко О. «Ой у лузі червона калина...»: або чому стрілецька пісня стала символом визвольної та маркером української ідентичності. *Народознавчі зошити*. 2022. № 3 (165). С. 706–720.
14. Кузьмічова В. Формування вокальної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в класі «Постановка голосу». *Professional Art Education*. Vol. 2. 2021. С. 28-34.
15. Колесса Ф. Музикознавчі праці; підг. до друку, вступ С. Й. Грици. К. : Наукова думка, 1970. 592 с.
16. Ковбасюк А. Фонетика мови та її вплив на спів. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2012, Вип. 11, с. 117-122.
17. Козіна О. Вплив української народної пісні на формування професійної компетентності майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10 (Ч. 1). с. 189-193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10%281%29__29
18. Мішеченко В. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в умовах вищого навчального закладу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012, № 6 (Ч. I.). С. 251–257.
19. Осипець Р. Українська народна пісня – основа музичного виховання. *Мистецтво та освіта*. 2000. № 3. С. 6–9.

20. Отич О. Українське народне мистецтво у формуванні ідеалу особистості майбутнього педагога. Педагогіка і психологія професійної освіти. Львів. 2005. № 5. с. 55.

21. Пляченко Т. Формування фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях з музично-інструментальних дисциплін. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип. № 18 (23). К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. С. 146-150.

22. Пухальський Т. Д. Формування професійної компетентності майбутнього учителя музики засобами диригентсько-хорових дисциплін: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 307 с.

23. Стулова Г. Теория и практика работы с детским хором: учеб. пос. для студентов пед. высш. учеб. заведений. М. Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. 2002. 176 с.

24. Фурдичко А. Ціннісні засади народної пісенної творчості та їхня роль у формуванні культури особистості. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Мистецтвознаство. 2015. №32. с.114-119.

25. Чехуніна А. О. Психологічна настанова як базовий аспект музичного навчання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. Вип. 76. Т. 3. С.54-59. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_3/12.pdf

26. Чехуніна А.О. Специфіка формування художнього мислення здобувачів музичної освіти. Інноваційна педагогіка. 2021. Вип.36. С.89-93. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/36/20.pdf>

27. Чехуніна А. О. Феномен психологічної установки у визначенні національностильової специфіки музики. Науковий вісник Одеської державної консерваторії ім. А.В.Нежданової «Музичне

мистецтво і культура» / головн. ред. О. В. Сокол. Одеса: «Друкарський дім», 2009. Вип. 10. С. 87-98.

28. Швидків Г. Р. Українські народні пісні та романси в курсі постановки голосу. Рівне, 2006. 130 с.

29. Шерedyкo I. Г. Використання українського музичного фольклору в організації системи занять з учнями початкової школи як спосіб формування ціннісного ставлення до своєї Батьківщини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. Т. 1, No 1 (103). С. 279–289.

30. Шпортун О.М. Народнопісенна лірика як реалістичне відтворення загальнолюдських переживань *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: зб. наук. пр. Київ, 2005. Вип. 9. С. 112 – 115.

31. Шпортун О.М. Морально-естетичне виховання молоді засобами музичного фольклору (на прикладах фольклору Поділля) *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*: зб. наук. пр. Сер. Педагогика і психологія. Вінниця, 2003. Вип. 8. С.73 – 74.

32. Шпортун О.М. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музики засобами українського народного фольклору *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. К.; Вінниця, 2005. Вип 8. С.517 – 519.

33. Шпортун О. М. Особливості формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього вчителя музики. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Сер. Педагогика і психологія. Ялта, 2006. Вип. 12. Ч. 2. С.136 – 142.

34. Bronner S. J. Toward a Definition of Folklore in Practice. *Cultural Analysis*. 2016. No 15 (1). P. 6–27.

35. Hill W. How Folklore Shaped Modern Art. A Post-Critical History of Aesthetics. New York, Taylor & Francis Group, 2016. 188 p.